

Dabas resursu nodokļa piemērošana 2025.gadā

Rudīte Vesere, Klimata un enerģētikas ministrija, Valsts sekretāra vietniece vides politikas jautājumos

2025.gadā spēkā stājās vairākas izmaiņas dabas resursu nodokļa (DRN) piemērošanā. Lielākā daļa izmaiņu bija paredzētas jau Dabas resursu nodokļa likuma (DRN likums) grozījumos, kas tika pieņemti 2023.gadā un paredzēja pakāpeniskas DRN likmju izmaiņas vairāku gadu garumā par atkritumu apglabāšanu, zemes dzīļu resursu ieguvu un izmantošanu.

Atkritumu apsaimniekošana

DRN likmes par atkritumu apglabāšanu pakāpeniski tiek celtas gan 2025.gadā, gan arī 2026.gadā. Nodokļa likme par sadzīves atkritumu un ražošanas atkritumu, kas nav uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem atbilstoši normatīvajiem aktiem par atkritumu klasifikatoru, apglabāšanu 2025.gadā ir 120 eiro par tonnu, savukārt par bīstamo atkritumu un ražošanas atkritumu, kas ir uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem, – 125 eiro par tonnu.

Nodokļa likmju kāpums saistīts ar Eiropas Savienības direktīvas izvirzīto mērķi – palielināt pārstrādāto atkritumu apjomu un vienlaikus samazināt poligonos apglabājamo atkritumu apjomu, kā arī ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas 2019.gada “[Vides raksturlielumu pārskatā](#)” minētajām rekomendācijām paaugstināt nodokli par atkritumu apglabāšanu.

Dabas resursu ieguve

Pakāpenisks DRN likmju pieaugums 2025. un 2026.gadā noteikts arī par zemes dzīļu resursu ieguvu un izmantošanu. Tāpat [DRN likums](#) nosaka, ka pakāpeniski tiks paaugstinātas DRN likmes par derīgo izrakteņu ieguvu.

Šī DRN likmju paaugstināšana tiek veikta, ievērojot inflāciju atbilstoši Latvijas Bankas (LB) datiem (inflācija pret 2020.gadu un tās prognozes), vienlaikus aprēķinātajam koeficientam likmju paaugstināšanai piemērots 50% apmērs, lai ietekme uz nozari būtu samērīga. Tas veicina primāro izejvielu aizvietošanu ar kompostēšanas / bioloģijas apstrādes vai būvgružu šķirošanas materiāliem. Nosakot jaunās DRN likmes par dabas resursu ieguvī, tika ņemti vērā arī vides nodokļa apmēri par dabas resursu ieguvī pārējās Baltijas valstīs.

Vienreiz lietojamie plastmasas izstrādājumi

No 2025.gada 1.janvāra par DRN objektiem ir noteikti vienreiz lietojamie plastmasu saturošie izstrādājumi – mitrās salvetes un baloni, kā arī plastmasu saturošie zvejas rīki.

DRN piemērojams, ievērojot Plastmasu saturošu izstrādājumu patēriņa samazināšanas likumā noteikto pienākumu – veidot ražotāja paplašinātās atbildības sistēmu attiecībā uz minētajiem izstrādājumiem. Pienākums maksāt DRN rodas gadījumā, ja persona, kas realizē vai saimnieciskās darbības nodrošināšanai izmanto no citām valstīm ievestos vienreiz lietojamus plastmasu saturošus izstrādājumus vai plastmasu saturošus zvejas rīkus, nepiemēro ražotāja paplašinātās atbildības sistēmu atbilstoši Plastmasu saturošu izstrādājumu patēriņa samazināšanas likuma 10.pantā noteiktajām prasībām. Jāatzīmē, ka šāds pats princips jau kopš 2023.gada tiek piemērots tabakas izstrādājumiem ar filtriem un filtriem, kas paredzēti lietošanai kopā ar tabakas izstrādājumiem.

Ja mitrajām salvetēm un baloniem uzņēmums nepiemēro ražotāja paplašinātās atbildības sistēmu, tam ir jāaprēķina un jāmaksā DRN par Latvijā realizētiem vai saimnieciskās darbības nodrošināšanai izmantotajiem vienreiz lietojamajiem plastmasu saturošajiem izstrādājumiem (mitrajām salvetēm, baloniem) par

katru izstrādājuma svara vienību (kilogramu). Nodokļa likme šajā gadījumā ir 12,20 eiro par vienu kilogramu.

Savukārt plastmasu saturošiem zvejas rīkiem nodokļa likme ir 4,80 eiro par vienu kilogramu, un DRN piemērojams, ja persona realizē vai saimnieciskās darbības nodrošināšanai izmanto no citām valstīm ievestus plastmasu saturošus zvejas rīkus un nepiemēro tiem ražotāja paplašinātās atbildības sistēmu saskaņā ar Plastmasu saturošu izstrādājumu patēriņa samazināšanas likuma [10.panta](#) prasībām.

Vienlaikus jāatzīmē, ka ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas piemērošanas pienākums un līdz ar to arī nodoklis, ja netiek īstenota šī sistēma, attiecas uz ražotājiem, kuri profesionāli ražo, piepilda, pārdod vai importē un laiž tirgū Latvijā plastmasu saturošus zvejas rīkus, ko paredzēts lietot jūras zvejā, un kuri nav noslēguši līgumu ar ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas apsaimniekotāju vai nav izveidojuši paši savu sistēmu Minētā prasība par sistēmas piemērošanu un DRN neattiecas uz personām, kuras veic:

- zivju meklēšanu;
- zvejas rīku iemešanu, ievietošanu, vilkšanu, pacelšanu;
- nozvejas apstrādi, izcelšanu, paturēšanu uz kuģa, pārkraušanu citā kuģī, kā arī uz tiem ražotājiem, kuri paši gatavo plastmasas saturošus zvejas rīkus pašu zvejai jūrā.

Fosilie kurināmie

DRN likuma grozījumi, kas tika veikti 2024.gadā, paredz, ka no 2025.gada 1.janvāra tiek paaugstināta DRN likme par akmeņoglēm, koksu un lignītu (brūnoglēm), ko izmanto kā fosilo kurināmo. Nodokļa likme noteikta 0,9 eiro par gigadžoulu tonnā 2025. un 2026.gadā, bet 1 eiro par gigadžoulu tonnā no 2027.gada.

Saskaņā ar DRN likumā noteikto regulējumu nodokļa likmes par oglēm, koksu un lignītu pieaugs vidēji par 18% periodā no 2025. līdz 2026.gadam un par 30% – 2027.gadā. Šis palielinājums ir uzskatāms par samērīgu, jo aktualizētajā Nacionālajā enerģētikas un klimata plānā 2021.–2030.gadam noteikts, ka Klimata un enerģētikas ministrijai līdz 2026.gada beigām jāizstrādā normatīvais regulējums ar mērķi ierobežot jaunu fosilā kurināmā iekārtu uzstādīšanu individuālajā siltumapgādē. Tāpat fosilā kurināmā izmantošanas pakāpeniska ierobežošana attiektos uz elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanas iekārtām, rūpniecības produkcijas ražošanas iekārtām un pakalpojumu sektoru. Šīs izmaiņas ir daļa no valsts klimatneitralitātes un vides politikas, kas vērsta uz izmešu samazināšanu un ilgtspējīgāku energoresursu izmantošanu. Minētie fosilie kurināmie rada kaitējumu gan cilvēku veselībai, gan apkārtējai videi, un to sadedzināšana rada lielu daudzumu siltumnīcefekta gāzu emisiju, kas veicina klimata pārmaiņas.

Vienlaikus jāatzīmē, ka šobrīd Eiropas Savienības Padomes darba grupās notiek darbs pie enerģētikas nodokļu pārskatīšanas, kas paredz nodokļu piemērošanu visiem energoproduktiem pēc to enerģijas satura un vides snieguma.

Nepārstrādāts plastmasas iepakojums

Lai arī nodokļa atbrīvojums iepakojumiem, kas satur plastmasu, stājās spēkā jau 2024.gada 1.jūlijā, pirmie DRN maksājumi aprēķināmi saskaņā ar DRN likumā noteikto kārtību, proti, līdz 2025.gada 20.oktobrim, un nodoklis jāsamaksā līdz 23. oktobrim. Šajā gadījumā nodokļa maksātājs par iepakojumu, kurš pilnībā vai daļēji sastāv no plastmasas (polimēru) izejmateriāliem un pārskata periodā nav pārstrādāts, ir apsaimniekotājs, kas noslēdzis līgumu ar Valsts vides dienestu par ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas piemērošanu. Nodokli par minēto iepakojumu aprēķina atbilstoši iepakojumā esošajai plastmasas daļai, piemērojot nodokļa likmi:

- 0,80 eiro par vienu kilogramu plastmasas iepakojuma, kurš ir pārstrādājams, bet netika pārstrādāts pārskata periodā;
- 1,25 eiro par vienu kilogramu plastmasas iepakojuma, kura materiāla īpašības neļauj to pārstrādāt un kurš netika reģenerēts pārskata periodā.

Pirmā augstāk minētā likme piemērojama tikai laika periodā no 2024.gada 1.jūlija līdz 30.septembrim. Atbilstoši DRN likuma normas precizējumam no 2024.gada 1.oktobra DRN likme 0,80 eiro par vienu kilogramu piemērojama plastmasas iepakojumam, kurš ir pārstrādājams, bet netika pārstrādāts pārskata periodā, vai plastmasas iepakojumam, kura materiāla īpašības neļauj to pārstrādāt un kurš reģenerēts pārskata periodā. Tādējādi likums nosaka skaidras prasības par to, cik jāmaksā par plastmasas daudzumu, kas ir pārstrādājams, bet netika pārstrādāts, kā arī par plastmasas daudzumu, kas ir nepārstrādājams un tika vai netika reģenerēts. Atbilstoši atkritumu apsaimniekošanas hierarhijai, kas nostiprināta Atkritumu apsaimniekošanas likumā, ja atkritumi ir radīti, vislabāk ir tos pārstrādāt (otrreizējai lietošanai), bet, ja tas nav iespējams – reģenerēt. Lai gan plastmasas iepakojuma reģenerācija tiek uzskatīta par labāku atkritumu apsaimniekošanas veidu, salīdzinot ar apglabāšanu, jāapzinās, ka šis process nav nekaitīgs videi, sabiedrībai un cilvēku veselībai.

Minētās likuma prasības izstrādātas, lai veicinātu Latvijas saistību izpildi attiecībā uz atkritumu pārstrādi un reģenerāciju, īpaši plastmasu saturoša iepakojuma maksimāli iespējamu pārstrādi vai reģenerāciju, ja attiecīgo iepakojumu nav iespējams pārstrādāt. Likumam ir pozitīva ietekme uz sabiedrības un tautsaimniecības attīstību, jo tas mudina izmantot, pirmkārt, pārstrādājamu plastmasas iepakojumu, un, otrkārt, atbildību par valsts budžeta izdevumiem uzņemas ražotāji, plastmasas iepakojuma lietotāji un atkritumu apsaimniekotāji, nevis valsts budžets kopumā.

Citas izmaiņas

Ar 2024.gada 1.jūliju mainīta Valsts vides dienesta padotība no Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas uz Klimata un enerģētikas ministrijas padotību saskaņā ar [Ministru kabineta rīkojuma Nr.446](#) “Par Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas un Klimata un enerģētikas ministrijas reorganizāciju” 11.punktu. Tāpēc arī DRN likumā vēl 2024.gadā tika veikti grozījumi, likuma tekstā aizstājot vārdus “Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija” ar vārdiem “Klimata un enerģētikas ministrija”. Respektīvi, vides aizsardzības joma attiecīgi nodota Klimata un enerģētikas ministrijas kompetencē.

Noslēgumā jāatzīmē, ka saskaņā ar DRN likuma 2023.gada grozījumiem pakāpeniski katru gadu līdz 2027.gadam (ieskaitot) tiek mainīts ieņēmumu no DRN maksājumiem sadalījums starp valsts un pašvaldību budžetiem, vienlaikus sasaistot DRN par atkritumu apglabāšanu ar pašvaldības atbildību atkritumu apsaimniekošanas mērķu sasniegšanā. Pakāpeniski katru gadu līdz 2026.gadam (ieskaitot) tiek palielināta nodokļa maksājumu daļa, kas tiek ieskaitīta pašvaldību budžetos par dabas resursu ieguvu un lietošanu un vides piesārņošanu.